

MAKTABGACHA TA'LIMDA IKLUZIV YONDASHUVNING AHAMIYATI.

Boymurodova Dilafró'z Xidirboyevna

Jizzax viloyati Baxmal tumani 10-sonli

DMTT tarbiyachisi

Usanova Nazira Suyunovna

Jizzax viloyati Baxmal tumani 10-sonli

DMTT tarbiyachisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada maktabgacha ta'limda inklyuziv yondashuvning ahamiyati tahlil qilinadi. Inklyuziv ta'lim — bu barcha bolalarga, jumladan, imkoniyati cheklangan bolalarga ham teng huquqli ta'lim olish imkoniyatini yaratishga qaratilgan pedagogik yondashuvdir. Maqolada inklyuziv ta'limning nazariy asoslari, uning maktabgacha ta'lim tizimidagi o'rni, amaliyotdagi qo'llanilishi va rivojlanish istiqbollari muhokama qilinadi. Maktabgacha yoshda bolalarning ijtimoiylashtirilishi va psixologik rivojlanishi uchun bu yondashuv alohida ahamiyatga ega. Shuningdek, inklyuziv ta'limni samarali joriy etish uchun zarur shart-sharoitlar va pedagogik metodlar ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: Inklyuziv ta'lim, maktabgacha ta'lim, pedagogik yondashuv, imkoniyati cheklangan bolalar, ta'lim tizimi, rivojlanish istiqbollari, maxsus ehtiyoj, pedagogika, integratsiya, teng huquq, imkoniyatlar.

Abstract: This article analyzes the importance of an inclusive approach in preschool education. Inclusive education is a pedagogical approach aimed at creating equal educational opportunities for all children, including children with disabilities. The article discusses the theoretical foundations of inclusive education, its role in the preschool education system, its practical application and development prospects. This approach is of particular importance for the socialization and psychological development of children in preschool age. It also considers the necessary conditions and pedagogical methods for the effective implementation of inclusive education.

Keywords: Inclusive education, preschool education, pedagogical approach, children with disabilities, education system, development prospects, special needs, pedagogy, integration, equal rights, opportunities.

Maktabgacha ta'lim — bolalar rivojlanishining muhim bosqichi bo'lib, ularning jismoniy, aqliy, ijtimoiy va emotsional rivojlanishiga asos bo'ladi. Inklyuziv ta'limning asosiy maqsadi — barcha bolalarga, ularning ehtiyojlariga qaramay, teng ta'lim olish imkoniyatini yaratishdir. Bu yondashuv nafaqat imkoniyati cheklangan bolalarga, balki barcha bolalarga rivojlanish uchun teng sharoitlar yaratishga xizmat qiladi. Inklyuziv ta'lim atamasi ingliz tilidagi "inclusive education" iborasidan olingan bo'lib, barcha bolalarning, ularning jismoniy, aqliy, ijtimoiy yoki boshqa har qanday holatidan qat'i nazar,

birgalikda o'qib-o'rganishini ta'minlaydigan tizimni anglatadi. Nazariy jihatdan inklyuziv ta'lim inson huquqlari, teng imkoniyatlar, diskriminatsiyaga qarshi kurashish kabi tamoyillarga asoslanadi. Bu tizimning asosiy g'oyasi — har bir bolaning shaxsiy xususiyatlarini hisobga olgan holda, unga mos sharoit yaratishdir.

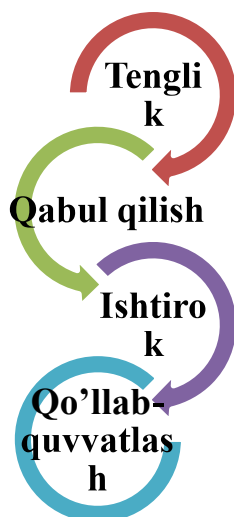
O'zbekiston Respublikasida ham inklyuziv ta'limni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Maktabgacha ta'lim tizimida inklyuziv yondashuvni joriy etish orqali bolalarning individual ehtiyojlari hisobga olinadi, ularning ijtimoiy moslashuvchanligi oshiriladi va ta'lim sifati yaxshilanadi.

Maktabgacha ta'limda inklyuziv ta'limning dolzarbligi. Maktabgacha ta'lim — bu bolaning shaxs sifatida shakllanishi uchun eng muhim davr hisoblanadi. Shu sababli bu bosqichda barcha bolalarning, jumladan maxsus ehtiyojga ega bolalarning teng huquqli ta'lim olishini ta'minlash zarurdir.

Inklyuziv ta'limning afzalliklari:

- Bolalarda bag'rikenglik va ijtimoiy hamkorlik rivojlanadi.
- Nogiron bolalarda o'ziga ishonch paydo bo'ladi.
- Ota-onalarning ijtimoiy faolligi ortadi.
- Jamiyatda diskriminatsiyaga qarshi immunitet shakllanadi.

Inklyuziv ta'limning nazariy asoslari. Inklyuziv ta'lim — bu barcha bolalarga, jumladan, imkoniyati cheklangan bolalarga ham teng huquqli ta'lim olish imkoniyatini yaratishga qaratilgan pedagogik yondashuvdir. Ushbu yondashuvning asosiy tamoyillari quyidagilardan iborat:

- **Tenglik:** Har bir bola uchun teng ta'lim olish imkoniyatlarini yaratish.

- **Qabul qilish:** Har xil ehtiyojlarga ega bolalarni qabul qilish va ularning farqlarini qadrlash.
- **Ishtirok:** Bolalarning ta'lim jarayonida faol ishtirokini ta'minlash.
- **Qo'llab-quvvatlash:** Har bir bolaning individual ehtiyojlarini hisobga olib, zarur qo'llab-quvvatlashni taqdim etish.

Inklyuziv ta'limning maktabgacha ta'lim tizimidagi o'rni. Maktabgacha ta'lim tizimida inklyuziv yondashuvni joriy etish orqali bolalarning individual ehtiyojlari hisobga olinadi, ularning ijtimoiy moslashuvchanligi oshiriladi va ta'lim sifati yaxshilanadi. Inklyuziv ta'limning maktabgacha ta'lim tizimidagi o'rni quyidagilardan iborat:

1. Bolalarning ijtimoiy moslashuvchanligini oshirish: Bugungi kunda jamiyatda bolalarning ijtimoiy moslashuvchanligi ularning muvaffaqiyatli va baxtli hayot kechirishlari uchun muhim omil hisoblanadi. Ijtimoiy moslashuvchanlik deganda, bola turli ijtimoiy vaziyatlarga, sharoitlarga va muammolarga moslasha olish qobiliyati tushuniladi. Bu qobiliyat yosh bolalarning o'zini anglashidan tortib, katta yoshdagilar bilan munosabatlar o'rnatishgacha bo'lgan ko'plab sohalarida namoyon bo'ladi. Turli ehtiyojlarga ega bolalar birgalikda ta'lim olgan holda, ular bir-birini tushunish va qabul qilishni o'rganadilar.

Bolalarda ijtimoiy moslashuvchanlikni rivojlantiruvchi usullar:

Ochiq muloqot muhitini yaratish. Bolalarni o'z fikrlarini erkin ifoda etishga undash, ularga savol berish va ularni tinglash ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantiradi.

Ijtimoiy o'yinlar va guruh faoliyatlari. Jamoaviy o'yinlar bolalarga hamkorlik qilish, o'zaro yordam berish va nizolarni hal etishni o'rgatadi.

Empatiya va hissiyotlarni anglashi. Bolalarga boshqalar his-tuyg'ularini tushunish va hurmat qilish ko'nikmasini berish orqali ijtimoiy munosabatlari yaxshilanadi.

Muammolarni hal etish ko'nikmalarini o'rgatish. Qiyin vaziyatlarda qanday yo'l tutishni o'rgatish, qaror qabul qilishda mustaqil bo'lishni rag'batlantiradi.

Rag'batlantirish va maqtov. Ijobiy xulq-atvor va muvaffaqiyatlar uchun bolani rag'batlantirish uning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi.

2. Ta'lim sifati va samaradorligini oshirish: Har bir bolaning ehtiyojiga mos ta'lim usullarini qo'llash orqali ta'lim sifati oshiriladi.

3. Pedagoglarning malakasini oshirish: Inklyuziv ta'limni joriy etish pedagoglardan yangi yondashuvlar va metodlarni talab qiladi, bu esa ularning malakasini oshiradi.

Inklyuziv ta'limni joriy etishdagi amaliyot. Inklyuziv ta'limni maktabgacha ta'lim tizimida samarali joriy etish uchun quyidagi amaliyotlar zarur:

- Pedagoglarni tayyorlash: Pedagoglarni inklyuziv ta'limga oid bilimlar va ko'nikmalar bilan ta'minlash.
- Ta'lim muassasalarini moslashtirish: Imkoniyati cheklangan bolalar uchun qulay sharoitlarni yaratish.
- O'quv dasturlarini moslashtirish: O'quv dasturlarini bolalarning individual ehtiyojlariga mos ravishda ishlab chiqish.
- Ota-onalar bilan hamkorlik: Ota-onalar bilan yaqin hamkorlik o'rnatish va ularni ta'lim jarayoniga jalb etish.

Inklyuziv ta'limning rivojlanish istiqbollari. Inklyuziv ta'limning rivojlanish istiqbollari quyidagilardan iborat:

- Qonunchilik bazasini mustahkamlash: Inklyuziv ta'limni qo'llab-quvvatlovchi qonun va me'yoriy hujjatlarni ishlab chiqish.
- Moliyaviy resurslarni jalb etish: Inklyuziv ta'limni rivojlantirish uchun zarur moliyaviy resurslarni jalb etish.
- Xalqaro hamkorlikni rivojlantirish: Xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikni kengaytirish va tajriba almashish.
- Jamiyatda inklyuziv ta'limga oid ongini oshirish: Jamiyatda inklyuziv ta'limning ahamiyatini tushuntirish va uning foydalari haqida xabardorlikni oshirish.

Xulosa qilib aytganda maktabgacha ta'limda inklyuziv yondashuvning joriy etilishi bolalarning individual ehtiyojlariga mos ta'lim olish imkoniyatini yaratadi, ularning ijtimoiy moslashuvchanligini oshiradi va ta'lim sifatini yaxshilaydi. Ushbu yondashuvni muvaffaqiyatli joriy etish uchun pedagoglarning malakasini oshirish, ta'lim muassasalarini moslashtirish va ota-onalar bilan hamkorlikni rivojlantirish zarur. Inklyuziv ta'limni rivojlantirish orqali jamiyatda tenglik, adolat va hamjihatlik tamoyillarini mustahkamlash mumkin. Inklyuziv ta'lim nafaqat ta'lim tizimining modernizatsiyasi, balki butun jamiyatda insonparvarlik, bag'rikenglik va tenglik kabi ijtimoiy qadriyatlarning mustahkamlanishiga xizmat qiladi. Maktabgacha ta'limda inklyuzivlikni joriy etish esa jamiyatning har bir a'zosini qadrlash, ularga imkoniyat yaratish yo'lidagi muhim qadamdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-4860 Alohida ta'lim olish ehtiyojlari bo'lgan bolalarga ta'lim-tarbiya berish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risidagi Qarori. 13.10.2023.
2. O'zbekiston Respublikasining 2008-yil 11-iyuldagi "O'zbekiston Respublikasida nogironlarni ijtimoiy himoya qilish to'g'risida"gi O'RQ-162-son Qonuni.
3. O'zbekiston Respublikasining 2019 yil 16 dekabrda "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi O'RQ-595-son Qonuni.
4. O'zbekiston Respublikasining 2020-yil 23-sentyabrda "Ta'lim to'g'risida"gi O'RQ-637-son Qonuni.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 8 mayda "O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish Konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PQ-4312-son Qarori.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021 yil 9 avgustda "Nogironligi bo'lgan shaxslarga ko'rsatilayotgan tibbiy-ijtimoiy xizmatlar sifatini yanada yaxshilash chora-tadbirlari to'g'risida" PQ-5217-son Qarori.
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim tizimining 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risidagi qarori PQ-4312 08.05.2019.
8. R.Sh.Shomaxmudova. Inklyuziv ta'limning nazariy va amaliy asoslari. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi. 2007.
9. D.S.Qaxarova — Inklyuziv ta'lim texnologiyasi o'quv va metodik qo'llanma 2014-yil.
10. UNICEF O'zbekiston. Inklyuziv ta'lim. 2023. <https://www.unicef.org/uzbekistan/uz/inklyuziv-talim>
11. D.R.Oliboyeva. Maktabgacha ta'limda inklyuziv ta'lim tizimini rivojlantirish. 46(4), 81 – 85. 2024.
12. F.B.Bayjonov, M.A.Fayziyeva. Inklyuziv ta'lim maktabgacha ta'limda o'qitilishi. Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi, 37(1), 79–84. 2024.